

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE

KATEDRA ÚSTAVNÍHO PRÁVA

DIPLOMOVÁ PRÁCE
STÁTNÍ SYMBOLY

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jiří Hřebejk

Autor diplomové práce: Petra Adamcová

Bitovská 1219/26

140 00 Praha 4

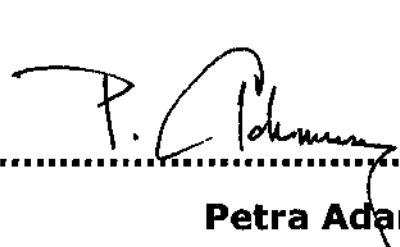
*Ojotkem práce
můjji p doc de Jiří Hřebejk, CSc.*

Praha 2007

*J. Hřebejk /
19/4/07*

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila všechny prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 27.02.2007

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'P. Adamcová', written over a horizontal dotted line. The signature is stylized and cursive.

Petra Adamcová

Děkuji panu JUDr. Jiřímu Hřebejkovi za cenné podněty a odborné vedení. Děkuji též svému příteli Filipovi za korekturu mé diplomové práce a trpělivost a vstřícnost, se kterou ke mně a k mé práci přistupoval. Nemalé díky patří také mému kamarádovi Petrovi a studiu CLEVERDESIGN za vytištění všech tří exemplářů.

OBSAH

I. Úvod	6
II. Vývoj, pojem a význam státních symbolů	7
2.1. Historický vývoj české státnosti	7
2.2. Pojem „státní symboly“	8
2.3. Význam státních symbolů	9
2.3.1. jako označení státu	9
2.3.2. jako tradic a prostředků pro vyjádření hodnot	9
2.3.3. jako vnějších projevů svrchovanosti	10
III. Státní symboly v České republice	12
3.1. Ústava a Zákon o státních symbolech ČR	12
3.2. Velký a malý státní znak	12
3.3. Státní barvy	14
3.4. Státní vlajka	16
3.5. Vlajka prezidenta republiky	17
3.6. Státní pečeť	17
3.7. Státní hymna	18
IV. Užívání státních symbolů a jejich ochrana	20
4.1. Zákon o užívání státních symbolů ČR	20
4.2. Pravidla pro užívání jednotlivých symbolů	20
4.3. Ochrana státních symbolů	25
V. Symboly EU, státní symboly členských zemí EU	27
5.1. Symboly EU	27
5.1.1. Evropská vlajka	27
5.1.2. Evropská hymna	29
5.1.3. Den Evropy	29

5.1.4. Motto EU	30
5.1.5. € – jednotná měna	31
5.2. Státní symboly členských zemí EU	33
VI. Symbolika	35
6.1. Státní svátky a významné dny	35
6.2. Státní vyznamenání	36
6.3. Korunovační klenoty	38
6.4. Hlavní město	39
6.5. Bankovky, známky, významné stavby a budovy	41
6.6. Symbolika – symbol, značka, piktogram, logo	43
VII. Závěr	46
Seznam použité literatury a ostatních zdrojů	48
Přílohy	50
a) Státní znaky ČR	50
b) Státní vlajka ČR	51
c) Prezidentská standarta	51
d) Státní pečeť	52
e) Text a notový záznam hymny ČR	52
f) Vlajka EU	53
g) Plakáty ke Dni Evropy pro roky 2004, 2005, 2006, 2007	53
h) Státní vlajky a znaky členských států EU (řazení chronologické) ...	54
i) Řád bílého lva, Řád T.G.M.	56
j) Medaile Za hrdinství, Medaile Za zásluhy	56
k) Korunovační klenoty	56
l) Logo ČR	57
m) Logo hl. m. Prahy	57
n) Vlajka a znak Prahy	57

I. Úvod

Předmětem mé diplomové práce jsou státní symboly. Na toto téma jsem se snažila nahlédnout a vymezit jej v co nejširším zorném úhlu a v co nejrozmanitějších aspektech, nejen tak jak státní symboly vymezuje Ústava České republiky.

Práci jsem rozdělila do pěti tematických okruhů, z nichž každý pojednává o státních symbolech a symbolech vůbec z jiného pohledu.

První část je věnována historickému vývoji, vymezení pojmu a významu státních symbolů ve snaze ukázat jejich důležitost a nepostradatelnost, jak na domácí půdě, tak i v souvislosti se symboly jiných států na půdě mezinárodní.

Druhá část pojednává o jednotlivých státních symbolech České republiky, tak jak jsou zakotveny ústavou a jak je definuje zákon č. 3/1993 o státních symbolech včetně krátkého historického ohlédnutí za vývojem každého z nich.

Ve třetí části jsem se zabývala používáním státních symbolů a jejich ochranou.

Čtvrtá část se věnuje jednotlivým symbolům Evropské unie, jejich vzniku a upevnění na mezinárodním poli státní symboliky a dále zmiňuje státní symboly členských států EU a jejich vzájemnou komparaci.

V páté části je na symboliku pohlíženo z nejširšího úhlu. Zde jsem se snažila vystihnout i další symboly, které nejsou jako státní symboly přímo stanoveny, ale jsou způsobilé k identifikaci daného státu a projevení jeho státnosti.

Shrnutí a zhodnocení je předmětem závěru této práce.

II. Vývoj, pojem a význam státních symbolů

2.1. Historický vývoj české státnosti

Současná česká státnost navazuje na období prvních státních útvarů na území dnešní České republiky – Velké Moravy a přemyslovských Čech 10. století. Za více než tisíc let jsou její principy ceněným prvkem svébytnosti českého národa.

Na vybudování ideje české státnosti se podíleli jedni z dnes nejvýznačnějších mužů české historie – svatý Václav v 10. století, Karel IV. ve století 14. a Tomáš Garrigue Masaryk – první prezident samostatného Československa. Jejich význam můžeme sledovat i v historické interpretaci jejich přínosu. Vždyť svatý Václav je nazýván „patronem českých zemí“, Karel IV. byl „Otcem vlasti“ a Tomáš Masaryk „tatičkem“. Všechna tato přizvíska v sobě přitom vyjadřují nejen hluboký respekt, ale také vlastnosti typické pro otcovský vztah – oddanost a lásku.

Z historie jako nositel české státnosti vystupují také tradice a kultura vůbec. Obojí je specifické pro určité území i charakter lidí, kteří je vytvořili. Pro českou státnost je kultura důležitá dodnes. Češi si zakládají na kulturním odkazu svých předků a dále tak uchovávají hodnoty v těchto dílech a aktivitách obsažené.

Českou státnost tvoří také charakter lidí. Mezi znaky české národní povahy objevíme na jedné straně přátelskost, umění improvizace a dobrý všeobecný rozhled. Na druhé straně však odhalíme také jistou dávku nedůvěry, černého humoru, sarkasmu a špetku vychytralosti.

Nejviditelnějším důkazem české svébytné státnosti, s nímž se setkáte opravdu na každém kroku, je **český jazyk**. Právě na něj navázali svou činnost obroditelé 18. a 19. století, kteří nově stimulovali rozvoj české státnosti a národní hrdosti. Čeština se totiž udržela i v obdobích největšího útlaku českého národa.

Symbols české státnosti odkazují ve velké míře také na soudržnost tří historických zemí, z nichž se Česká republika skládá – Čech, Moravy a Slezska. Každá země má v české státní symbolice své nezanedbatelné místo. V dnešní době existence samostatného českého státu se česká státnost projevuje navenek zejména právě prostřednictvím státních symbolů, které patří k nejcennějšímu dědictví země a jsou jedním z prvků tvořících národní hrdost.

2.2. Pojem „státní symboly“

Obecně lze za státní symboly považovat určité znaky a projevy, které jsou způsobilé projevit státní svrchovanost. Nelze za ně tedy považovat pouze ty, které stát za takové oficiálně označuje. Státní symboly jednotlivé státy reprezentují navenek a odlišují je od států ostatních.

Jednotlivé státní symboly, ať už ty oficiální nebo ty, které mají schopnost se tak projevovat, se od sebe v různých aspektech liší. Rozdílnost můžeme najít například ve významnosti, která je jim v různých státech přikládána. Lišit se mohou také svou vnímatelností. Většina symbolů má podobu materiální oproti státní hymně, která je hrána a zpívána, a lze ji vnímat pouze sluchem.

Své zvláštnosti mají státní symboly i ve svém provedení, některé lze určitým způsobem upravit, u jiných to není možné. Například státní znak má zákonem předepsané náležitosti a nelze se od nich odchylovat.

2.3. Význam státních symbolů

Státní symboly mohou mít několik významů. Plní funkci identifikační, kdy slouží k označení státu. Jsou také považovány za vnější projevy svrchovanosti a zdůrazňují svou mocenskou funkci. Státní symboly mohou plnit také funkci vyjadřovací, a to jako prostředky projevení úcty k tradicím a hodnotám státu, vyjadřují také vztah občana a státu a mohou tak plnit funkci integrační.

2.3.1. jako označení státu

Z pohledu identifikační funkce státních symbolů, slouží symboly k označení státu. Uvnitř státu se používají např. k označení státního majetku – státních budov a národních památek. V prostředí mezinárodním slouží ke vzájemnému odlišení jednotlivých států a vůbec existenci daného státu prokazují.

Jistě lze na tomto místě zmínit i státní identifikaci letadel a lodí, která vyjadřuje jejich příslušnost k domovskému státu.

2.3.2. jako tradic a prostředků pro vyjádření hodnot

Jako typické vyjádření tradice můžeme považovat používání historických symbolů ve státní symbolice. Přijetím

heraldických figur nebo barevných kombinací se daný stát hlásí ke své historii a navazuje tak na ni. Státní symboly jsou určitou reakcí na historické události, které stát ovlivňovaly a formovaly. Stát jimi vyjadřuje svou identitu, ideje a hodnoty.¹

Státní ideje mohou být vyjádřeny zobrazením státního hesla, jako je tomu např. na vlajce prezidenta České republiky nebo na státním znaku Belgie.

Můžeme též nalézt zobrazení jedinečné věci, charakteristické pro danou zemi. Jako příklad mohu opět uvést vlajku prezidenta republiky ČR, kde jsou zobrazeny lipové ratolesti, symbolizující lípu jako náš národní strom. Podobné ztvárnění národního stromu můžeme najít i přímo na některých státních vlajkách, např. kanadské v podobě javorového listu, nebo na některých státních znacích, např. estonském, kde jsou vyobrazeny bukové větvičky.

2.3.3. jako vnějších projevů svrchovanosti

Svrchovanost neboli suverenita je dle nejvýznamnějšího představitele teorie suverenity Jeana Bodina „*nezávislost státní moci na jiných mocenských institucích uvnitř i vně státu, nadané mocenskými atributy nezávisle na jiné autoritě*“.² Státní symboly z tohoto aspektu zosobňují stát jako takový a nemají funkci pouze odlišující od států jiných.

Suverenitu státu můžeme pocítit při vstupu do obřadních síní či jednacích síní soudů, kde je státní znak umístěn a zdůrazňuje tak autoritu státu, před nímž je sňatek uzavírán, nebo v druhém případě, před nímž se soudní proces koná.

¹ V. Pavlíček, J. Hřebejk: Ústava a ústavní řád ČR, komentář, 1. díl, Linde, Praha, 1998, s. 109

² V. Pavlíček a kol.: Ústavní právo a státověda, I. díl, Linde, Praha, 1998, cit. s. 71

Na poli mezinárodním reprezentuje autoritu státu například při ratifikaci mezinárodních smluv státní pečeť. Tu bychom mohli považovat za jakýsi podpis samotného státu. Obdobný význam by mohly vyjadřovat i miniatury státních vlajek, které se obvykle umísťují před čelní představitele států při mezinárodních jednáních. Vlajky by v tomto případě nemusely určovat státní příslušnost, ale přímo vyjadřovat přítomnost samotného státu v zastoupení těchto osob.

III. Státní symboly v České republice

3.1. Ústava a zákon o státních symbolech ČR

Při vymezení státních symbolů České republiky musíme vycházet z čl. 14, odst. 1 Ústavy ČR. Státní symboly dle toho článku jsou taxativně určeny a jsou to: **velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna**. Odstavec 2 téhož článku odkazuje na zákon, který státní symboly blíže definuje a upravuje jejich používání. Jedná se o zákony dva, a to zákon č. 3/1993 Sb. o státních symbolech ČR a zákon č. 352/2001 Sb. o užívání státních symbolů ČR.

V této kapitole bude v jejích jednotlivých částech pojednáno o výše uvedených symbolech a krátce nahlédneme do historického vývoje každého z nich.

3.2. Velký a malý státní znak

Znaky dnešních historických zemí Koruny české tvořící nynější státní území České republiky se týkají dvou heraldických figur – lva a orlice (přemyslovské, moravské a slezské). Tyto dvě figury patří od nejstarších dob k nejoblíbenějším. Lev, jako král zvířat, byl symbolem moci, síly, odvahy a statečnosti. Orlici či orlovi, považovanému za královnu či krále ptactva byly přičítány obdobné vlastnosti a také bojovnost.³

³ M. Buben: Encyklopedie heraldiky, Libri, Praha, 1999

Původně byl jako znak českých králů užíván stříbrný jednoocasý lev, od dob krále Přemysla Otakara II. se ale ve znaku objevuje lev dvouocasý. Přemysl Otakar II. totiž vládl po boku svého otce a krále Václava I., což měl právě dvouocasý lev symbolizovat. Po smrti svého otce si ale Přemysl Otakar II. tento symbol ponechal. Zvíře působilo mimo jiné mysticky, stejně jako jednorožci a jiné podivné heraldické figury té doby.⁴

Velký státní znak v současné podobě je užíván od vzniku samostatné České republiky v roce 1993. Podobu velkého státního znaku tvoří čtvrcený štít, v jehož prvním a čtvrtém červeném poli je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve druhém modrém poli je stříbrno-červeně šachovaná orlice se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve třetím zlatém poli je černá orlice se stříbrným půlměsícem zakončeným jetelovými trojlístkami a uprostřed s křížkem, se zlatou korunou a červenou zbrojí⁵.

Jednotlivá pole symbolizují historická území – Čechy, Moravu a Slezsko – čtvrté pole zdůrazňuje jednotu celé České republiky. Lev má podle heraldických pravidel zlatou zbroj, tedy zlaté pařáty i jazyk, ale zuby jsou malovány bíle (čili z hlediska heraldiky stříbrně). Do roku 1993 byly i lví zuby na státním znaku malovány zlatě – mimo jiné i tím navazuje dnešní Česká republika na dobré tradice státnosti po první světové válce. I tehdy se český lev maloval se stříbrnými zuby.

⁴ Viz internetové stránky czech.cz

⁵ Viz obrazová příloha a)

Malý státní znak tvoří červený štít, v němž je vyobrazen stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí⁶. Je to tedy onen lev, který symbolizuje českou státnost již od středověku. Časem se ustálilo užívání zlaté koruny na jeho hlavě, která občas mívá výjimečný tvar – tzv. svatováclavské koruny, jež je součástí národního pokladu neboli korunovačních klenotů.

Před rokem 1989, tedy před pádem komunismu, měl i malý státní znak jinou podobu. Na hrudi lva byl tzv. „srdeční štítek“ v podobě slovenského státního znaku.

Je důležité připomenout, že během éry vlády komunistů mezi léty 1948 – 1989 byla zlatá koruna z hlavy lva odstraněna a nahrazena pěticípou rudou hvězdou podle ruského vzoru, což se setkalo s kritikou heraldiků⁷. Ačkoliv bylo šlechtictví v Československu zrušeno již roku 1918, tak významný prvek a symbol suverenity, jakým je koruna, není možné odstranit. Po pádu komunismu i po rozpadu Česko-slovenské federativní republiky na Českou republiku a Slovenskou republiku se zlatá koruna na hlavu českého lva opět vrátila.

Připomenout zde můžeme, že malý státní znak nese též většina českých mincí.

3.3. Státní barvy

Zákon o státních symbolech ČR ve svém ustanovení § 3 stanoví, že *„státními barvami jsou bílá, červená a modrá*

⁶ Viz obrazová příloha a)

⁷ M. Buben, cit. d., s. 454, doslova hovoří o ideologickém znetvoření státního znaku

v uvedené pořadí". Pořadí barev je dle zákona závazné a jako takové je lze za státní symbol považovat. Není tak možné zaměňovat zejména za slovanskou trikoloru, která má pořadí barev odlišné, a to červená, bílá a modrá.

Státní barvy lze považovat za nejobecnější státní symbol, který ovlivňuje barvy dalších státních symbolů – znaku, vlajky apod. Z historického hlediska by ale bylo lépe říci, že právě naopak znak barvy určil – bílý lev na červeném poli. Teprve až po roce 1918 se k nim připojila natrvalo i barva modrá.⁸

Za národní barvy Čech se považuje bílá a červená, barvami Moravy je tak zlatá a červená, národními barvami Slezska zlatá a černá.

Z heraldického pohledu je nejvznešenější barvou zlatá neboli žlutá. Je to barva Slunce a symbolizuje nejen bohatství, ale také vznešenost. Historickým vývojem se v kombinaci s červenou stala též symbolem svobody a v kombinaci s černou symbolem cti. Stříbrná je z pohledu heraldiky totožná s bílou a symbolizuje nejen čistotu, ale i právo, čest a spravedlnost. Ve spojení s červenou je symbolem odvahy. Červená je pochopitelně nejčastěji barvou krve, tedy barvou boje, odvahy, ale také vlády a síly. Pokud se má vyjádřit heraldicky v černobílé kresbě, kreslí se jako svislé pruhy, tedy „krev tekoucí dolů“. Naopak modrá je barvou klidu – barvou klidné vody. Symbolizuje mimo jiné věrnost a moudrost.

Poslední běžně užívanou barvou v naší státní symbolice je černá, kterou lze interpretovat různě. Je to barva záhadná, která v nás vzbuzuje pocit tajemství, ale i síly. Bývá barvou

⁸ Viz internetové stránky czech.cz, článek „Symboly české státnosti“

země, černá půda je úrodná a do černé země se též vše navrácí. V heraldice je také barvou oddanosti a síly.

Zřejmě poprvé se barvy modrá, červená a bílá setkaly v české heraldice dějinnou náhodou již roku 1619. V zimě roku 1619 – 1620 se po povstání českých stavů ujal vlády Fridrich Falcký pocházející z německého rodu Wittelsbachů, jejichž rodové barvy jsou bílá a modrá. Když začal vydávat pečeti, upravil podobu bílo-červené stužky, k níž byla pečeť připojena, doplněním o svoji rodovou barvu a vznikla tak stužka modro-červenobílá. Po jeho pádu modrá barva opět vymizela a až roku 1920 se spolu s červenou a bílou stala státní barvou Československé republiky.

3.4. Státní vlajka

Česká vlajka byla původně, jak jsem již zmínila v článku o státních barvách, pouze bílo-červená. Tyto barvy jsou obecně barvami středoevropskými – na svých vlajkách je užívá i Polsko a Rakousko, v kombinaci s jinými barvami i Slovenská republika a další země. Modrá barva byla na státní vlajku oficiálně přidána roku 1920 a v této podobě se pro Československo užívala až do roku 1992. Podle ustanovení § 4, odst. 1 platného zákona o státních symbolech se *„státní vlajka skládá z horního pruhu bílého a dolního pruhu červeného, mezi něž je vsunut žerďový modrý klín do poloviny délky vlajky. Poměr šířky vlajky k její délce je 2:3.“*⁹

⁹ Viz obrazová příloha b)

3.5. Vlajka prezidenta republiky

Vlajka prezidenta republiky bývá často označována jako standarta a prezident České republiky ji užívá jako zvláštní vlajku, jako symbol svého Úřadu. Standarta se mírně odlišuje od obecné státní vlajky. Ustanovení § 5, odst. 1 ji charakterizuje jako: *„bílou s okrajem skládajícím se z plamének střídavě bílých, červených a modrých. Uprostřed bílého pole je velký státní znak. Pod ním je bílý (z hlediska heraldiky stříbrný) nápis PRAVDA VÍTĚZÍ na červené stuze podložené žlutými (zlatými) lipovými ratolestmi.“*¹⁰

V době porevoluční bylo heslo na vlajce psáno latinsky VERITAS VINCIT, což bylo vyjádřením kompromisu slovenské straně. Latinská varianta zvítězila před dvojjazyčným vyjádřením státního hesla, navazuje na tradici, podle níž husité v 15. století užívali heslo „Pravda Páně vítězí“.

Další zajímavostí prezidentské vlajky je vyobrazení lipových ratolestí – lípa byla a je považována za strom Slovanů a jako státní symbol se důsledně zakotvila po rozpadu Rakouska-Uherska.

3.6. Státní pečeť

Státní pečeť patří ke starším státním symbolům. Dle důvodové zprávy k návrhu zákona č. 3/1993 Sb.¹¹ se historicky vyvinula z pečeti Stavovského zemského soudu, ze 13. století, a pečeti Království českého.

¹⁰ Viz obrazova příloha c)

¹¹ Viz tisk č. 189

Je velmi důležitým a přitom často opomíjeným státním symbolem. „Tvoří ji velký státní znak podložený lípovými ratolestmi po stranách, kolem něhož je opis ČESKÁ REPUBLIKA“, takto ji vymezuje § 6, odst. 1 zákona č. 3/1993 Sb.¹² Odstavec 3 stejného ustanovení, říká, že „pečetidlo státní pečeti uchovává prezident“.

Dodnes se nám zachovala pečeť krále Přemysla Otakara I. z roku 1192, na jejímž štítě je vyobrazena orlice, zřejmě černá na stříbrném poli.

O užití státní pečeti blíže pojednává čl. 4.2 níže.

3.7. Státní hymna

Posledním ze státních symbolů, které zákon č. 3/1993 Sb., o státních symbolech ČR v § 7, odst. 1 uvádí je **státní hymna**. Českou státní hymnou je píseň „Kde domov můj“, resp. její první sloka, text a notový záznam hymny jsou přílohou tohoto zákona.¹³

Píseň pochází z divadelní hry „Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka“, kterou napsal Josef Kajetán Tyl roku 1834, hudbu ke hře složil Tylův přítel František Škroup. Píseň Kde domov můj se stala národní hymnou přirozeným vývojem, zpívala se při různých slavnostech k připomenutí českého národa.

Před jejím vznikem se od 14. století zpíval chorál „Svatý Václave“, zatímco zřejmě první písní, která sjednocovala Čechy jako národ, byla staroslověnská píseň „Hospodine, pomiluj ny“.

¹² Viz obrazová příloha d)

¹³ Viz obrazová příloha e)

Od roku 1797 byla po celou dobu vlády Habsburků oficiální hymnou píseň „Zachovej nám, Hospodine“, kterou složil Franz Joseph Haydn.¹⁴

Než však byla píseň „Kde domov můj“ natrvalo přijata za státní hymnu, provázelo ji několikero úskalí. Kritika, zejména k textu hymny, zazněla i od T. G. Masaryka, který ji považoval za příliš lyrickou. Druhý prezident Edvard Beneš chtěl dokonce vypsat soutěž na hymnu novou, ráznější. S navrhovanými změnami ale, možná naštěstí, neobstáli a lyrický text se zachoval.

A nejen naše hymna byla podrobena kritice. Francouzi text své hymny, ze kterého doslova stříká krev: „*Vzhůru, vzhůru! Necht' krev nečistá napojí brázdy našich polí*“, také kritizují. Rakouská hymna zcela opomíjí ženy: „*Země ... tys domovem velkých synů...*“. Finové svou hymnu, též nepovažují za svou národní píseň – melodii k ní složil Němec, text byl nejprve napsán ve švédštině a jeho autor čerpal inspiraci z hymny maďarské.¹⁵

¹⁴ Viz internetové stránky czech.cz

¹⁵ Š Koniřová: komentář reportáže „Státní hymny“, publicistický týdeník „Víkend“, díl: „Ve službách státu“, TV Nova, 23.10.2006.

IV. Užívání státních symbolů a jejich ochrana

4.1. Zákon o užívání státních symbolů ČR

Správné užívání jednotlivých státních symbolů bývá velmi často diskutovanou otázkou. Jak například správně vyvěsit státní vlajku?, kdy můžeme zpívat státní hymnu?, nač se používá státní pečeť nebo k čemu slouží vlajka prezidenta republiky. S těmito otázkami se setkáváme poměrně často, a to nejen na státních institucích, ale i v prostředí soukromých firem, velkých podniků, benzinových pump apod.

Na většinu takovýchto a dalších podobných otázek odpovídá **zákon č.: 352/2001 Sb. o užívání státních symbolů České republiky**. Státní symboly tedy můžeme užívat jen v souladu s tímto zákonem a ten nám již ve svých úvodních ustanoveních říká, že tak máme činit vhodným a důstojným způsobem. V jednotlivých paragrafech stanoví, kdo a jaké státní symboly je oprávněn užívat a při jakých příležitostech; kde a jakým způsobem mohou být státní symboly vyobrazeny a umístěny, jaká pravidla musíme při jejich užívání dodržovat a také jaká by nám hrozila sankce, pokud bychom se zákonem a jeho pravidly neřídili.

4.2. Pravidla pro užívání státních symbolů

Prvními ze státních symbolů, jejichž užívání je tímto zákonem upraveno, jsou **státní znaky – velký a malý**. Paragraf 2 taxativně vyjmenovává osoby, které jsou oprávněny

státní znaky užívat. Patří mezi ně především nejvyšší státní orgány České republiky, tedy Poslanecká sněmovna a její členové, Senát a jeho členové, prezident republiky a jeho Kancelář, vláda a Úřad vlády, ale také další úřady a instituce jako jsou například Ústavní soud, Veřejný ochránce práv a jeho Kancelář, Česká národní banka. Dalšími oprávněnými jsou také diplomatické mise a konzulární úřady České republiky v zahraničí a rozhodně bychom neměli opomenout i některé kulturní a vědecké instituce.

Velký státní znak je součástí závěsného odznaku starostů, užívá se k vyznačení státních hranic České republiky, ale můžeme jej také najít na bankovkách, cenných papírech a jiných ceninách České republiky, na průkazech vydávaných správními úřady, na insigniích primátorů, čestných odznacích a vyznamenáních. V rozporu s tímto zákonem by nebylo ani jeho vyobrazení na dresech sportovců reprezentujících Českou republiku.

Zákon o užívání státních symbolů pamatuje i na případ, kdy bychom velkým státním znakem chtěli označit budovu. Možné to je, a to za předpokladu, že některá z oprávněných osob má v takové budově své sídlo. Velký státní znak se pak umísťuje uprostřed nad průčelím budovy, nad hlavním vchodem nebo po straně hlavního vchodu anebo na jiném vhodném místě na budově. Pokud budeme chtít velký státní znak umístit tam, kde zasedají a jednají orgány oprávněných osob, musí být znak na čelní straně takové místnosti. Naopak přestane-li taková budova či místnost sloužit jako sídlo nebo místo pro jednání, musí být velký státní znak odstraněn. Zákon dokonce ukládá

odstranění neodkladné, ale to jen za předpokladu, že znak není součástí architektonické výzdoby.

Zákaz, kde velký státní znak být nesmí, platí pro úřední razítka. Tam naopak své místo našel znak malý. Ustanovení § 6 říká, že takové „úřední razítko“ s vyobrazeným malým státním znakem musí být kulaté s předepsaným průměrem, musí být jednobarevné a že na jeho obvodu musí být označena oprávněná osoba, která jej používá. Malý státní znak, jak již bylo výše uvedeno, může být vyobrazen na mincích České republiky.

Otázku, jak vyvěsit **státní vlajku**, lze vyřešit nejjednodušeji, máme-li k dispozici pouze jednu vlajkovou žerď. Ve vodorovné pozici je modrý klín u žerdi a bílá barva vždy nahoře, ve svislém umístění je bílá barva nalevo a modrý klín směřuje vždy dolů. Mnohdy ale nastávají situace, kdy je vlajkových žerdí více a pak tedy i více vlajek. Kam a kterou vlajku vyvěsit, aby nedošlo k místním i mezinárodním faux pas?! I na takové situace pravidla pro užívání státní vlajky pamatují a při vyvěšování musí být dodržena. Vyvěšují-li se se státní vlajkou současně státní vlajky jiných států, umístí se státní vlajka vždy na nejčestnější místo, což je z čelního pohledu vlevo při vyvěšení dvou státních vlajek, uprostřed při vyvěšení lichého počtu vlajek nebo v prostřední dvojici vlevo při vyvěšení více vlajek sudého počtu.

Na otázku, kdy vyvěsit vlajku, najdeme odpověď opět v zákoně o užívání státních symbolů. Státní vlajku vyvěšují oprávněné osoby, které tento zákon vyjmenovává, na

budovách, v nichž sídlí, při příležitosti státních svátků nebo při příležitostech republikového či místního významu. Vlajková výzdoba zpravidla začíná v 16 hodin dne předcházejícího a končí v 8 hodin dne následujícího po takovém dni. Na budovách, ve kterých sídlí oprávněné osoby, může být státní vlajka vyvěšena i trvale a ostatní fyzické a právnické osoby mohou užívat státní vlajku vhodným a důstojným způsobem kdykoliv.

Pravidla pro užívání státní vlajky stanoví i zákazy. Vlajka například nesmí být použita k zahalení pomníku nebo desky, jež mají být odhaleny, při vztyčování a při snímání se nesmí dotýkat země, při smutečních obřadech nesmí být spouštěna spolu s rakví apod. Zákon stanoví i takové pravidlo, že vlajka nesmí být používána v poškozeném nebo znečištěném stavu a že na ní nesmí být žádný text ani jiné vyobrazení.

V souvislosti s tímto zákazem Vás jistě napadne, jak je možné, že se například při mezistátních sportovních utkáních na ochozech stadionů objevuje naše státní vlajka s názvy měst, odkud zřejmě jásající fanoušek pochází, a zda právě neporušuje zákon?! V daném případě, bychom asi mohli nad hrdým „českým“ nadšencem přivřít oči a učinil by tak zřejmě i správní úřad, který by věc hodnotil. Otázkou by v první řadě bylo, zda jde skutečně o státní vlajku, jsou-li tedy splněny parametry vlajky podle zákona o státních symbolech a také zdali bylo jeho úmyslem státní vlajku hrubě znevážit. V opačném případě by takové jednání jako přestupek nebylo možné kvalifikovat a správní řízení by nebylo zahájeno.

Při návštěvě Pražského hradu je téměř nemožné přehlédnout **vlajku prezidenta republiky**, tedy za předpokladu, že je prezident na území ČR. Prezidentskou standartu, má právo užívat výhradně prezident a užívá ji v souladu se zákonem právě k označení svého sídla v době, kdy je v České republice přítomen. Toto pravidlo pro užívání standardy prezidentem je dodržováno dokonce tak důsledně, že Kancelář prezidenta je v době prezidentova příletu zpět do země ve spojení s letištní věží a v okamžiku, kdy prezidentský letoun vstoupí do vzdušeného prostoru České republiky, standarta je vztyčena. V opačném směru, pokud tedy prezident opouští ČR, je toto pravidlo samozřejmě také respektováno a dodržováno.

Svou vlajku může prezident použít ještě pro jeden účel zákonem stanovený, a to pro označení dopravního prostředku, který užívá.

Státní pečeť je svou podstatou již tak výjimečná, že ji lze použít jen pro několik vymezených účelů. Zákon o užívání státních symbolů vymezuje ve svém ustanovení § 11 účely dva: k pečetění mezinárodních smluv a na pověřovací listiny diplomatických zástupců. Pokud by nastal i jiný případ, kdy by pečeť měla být použita, stanovil by tak zvláštní právní předpis nebo mezinárodní smlouva; anebo by mohla být použita, pokud by to bylo obvyklé.

Právě s ohledem na výjimečnost užívání státní pečeti uchovává v souladu s ustanovením § 6, odst. 3 zákona o státních symbolech pečetidlo státní pečeti prezident republiky.

Slovo *obvyklé* můžeme spojit i s užíváním **státní hymny**. Hymnu lze hrát i zpívat při státních svátcích a jiných příležitostech, právě je-li to obvyklé¹⁶. Úvodní ustanovení zákona nás žádá o vhodný a důstojný způsob, a pokud ten dodržíme, je dle mého názoru možné užívat, tj. zpívat a hrát, státní hymnu kdykoli.

4.3. Ochrana státních symbolů

Základním právním pramenem v oblasti ochrany státních symbolů je **zákon č. 200/1990 o přestupcích**. Ve svých ustanoveních § 42, odstavce 1., písm. a), a § 46 stanoví, že se přestupku dopustí každý, kdo úmyslně zneužije, poškodí nebo hrubě zneváží státní symbol, nebo i ten, kdo i z nedbalosti poruší některé ustanovení zákona o užívání státních symbolů a neoprávněně použije státní symbol v rozporu s tímto zákonem. Za přestupek úmyslný lze uložit pokutu až do výše 3.000,- Kč, za přestupek z nedbalosti dokonce až do výše 30.000,- Kč.

Zákon o užívání státních symbolů svým ustanovením § 13 odst. 1 nově zavedl správní delikt. Toho se dopustí právnická nebo fyzická osoba, která při výkonu podnikatelské činnosti poruší taxativně stanovené povinnosti uložené tímto zákonem. Za porušení zákonem o užívání státních symbolů taxativně uvedených povinností, které se týkají pravidel vyvěšení nebo užití státní vlajky může být uložena pokuta až do výše 10.000,- Kč. V případě porušení užití státního znaku, a v některých

¹⁶ Viz § 12 zákona 352/2001 Sb. o užívání státních symbolů ČR

případech i státní vlajky, lze uložit pokutu až do výše 15.000,- Kč.

Správní delikty či přestupky projednávají obecní úřady s rozšířenou působností, v Praze úřady městských částí, a příslušnost úřadu bude dána místem, kde k takovému jednání údajně došlo.

V souvislosti s ochranou státních symbolů ústavně zakotvených, je ochrana dalších symbolů možná pokud tak stanoví zvláštní předpis¹⁷. Též mezinárodní smlouvy zakotvující vzájemnou ochranu státních symbolů bychom za takový *zvláštní předpis* jistě mohli považovat.

¹⁷ Např. zákon č. 126/1992 Sb. o ochraně znaku a názvu Červeného kříže a o Československém červeném kříži nebo zákon č. 60/2000 Sb. o ochraně olympijských symbolik

V. Symboly EU

Státní symboly členských zemí EU

5.1. Symboly EU

EU byla vytvořena v roce 1992 na základě Maastrichtské smlouvy, neboli Smlouvy o Evropské unii, která navazovala na předchozí evropské integrační aktivity, sahající do 50. let 20. století. Již od počátků těchto aktivit se chtěla identifikovat, reprezentovat se ve vztahu k jiným státům i svým členům a založit základy své identity. S těmito pojmy, jako jsou zejména integrace a identifikace, je symbolika nerozlučně spjata a symboly jako určité znaky a projevy těchto pojmů jsou způsobilé je vhodně vyjádřit a projevovat navenek. Symboly EU jsou to tyto: **vlajka, hymna, Den Evropy, motto a jednotná měna.**

5.1.1. Evropská vlajka

Historie vlajky sahá do roku 1955. V té době Evropská unie existovala jen ve formě ESUO¹⁸ a měla pouze šest členských států. Ale již o několik let dříve vznikl samostatný subjekt s větším počtem členů, který aktivně bránil lidská práva a propagoval evropskou kulturu – Rada Evropy, a hledal symbol, kterým by se mohl označovat.

Nakonec byl přijat současný návrh¹⁹ – kruh dvanácti zlatých hvězd na modrém pozadí. Z toho je patrné, že počet

¹⁸ Evropské společenství uhlí a oceli

¹⁹ Viz obrazová příloha f)

dvanácti hvězd nemá nic společného s počtem členských zemí EU, jež shodou okolností počtu členů v roce 1986 odpovídal. Číslice dvanáct je v mnoha evropských kulturách starým symbolem dokonalosti a úplnosti – dvanáct měsíců roku, dvanáct znaků zvěrokruhu, dvanáct denních a nočních hodin, dvanáctimístný ciferník. Kruh je pak symbolem jednoty a ideálu. A proto s ohledem na původní neměnný cíl harmonie a jednoty evropských národů, zůstává počet hvězd stejný bez ohledu na rozšiřování EU.

Rada Evropy pak vyzvala ostatní evropské instituce, aby tuto vlajku také začaly používat. V roce 1983 tuto výzvu přijal Evropský parlament. Nakonec byla vlajka přijata jako oficiální symbol Evropských společenství, dnešní Evropské unie, hlavami států a předsedy vlád v roce 1985 a od začátku roku 1986 ji užívají vedle svých specifických vlastních znaků všechny evropské instituce.

Používání evropské vlajky je v pověření Ministerstva vnitra, stejně jako zákon č. 352/2001 Sb. o užívání státních symbolů ČR, které vyjádřilo stanovisko, aby se při užívání evropské vlajky dbalo zvykových pravidel, a vlajka EU tedy má být přítomna při každém oficiálním projevu čelního představitele aktuálně předsedající země. V zásadě by však evropská vlajka měla být vyvěšována ve vlajkové dny ČR, tedy především ve státní svátky, a také v Den Evropy 9. května.

Při vyvěšování vlajky EU spolu s národní vlajkou členského státu mají být dodržena pravidla daná platnými právními předpisy jednotlivých zemí a obecně tedy platí, že národní vlajka má přednostní umístění. Pokud je ale evropská vlajka

vyvěšována spolu s vlajkami všech členských států EU, je umístěna na prvním či posledním místě s ohledem na to, zda je daná akce organizována evropskou institucí nebo členskou zemí. V takových situacích jsou vlajky členských zemí vyvěšovány dle abecedního pořádku, přičemž se bere v úvahu název země v jejím úředním jazyce.

5.1.2. Evropská hymna

Hymna EU je považována za hymnu celé Evropy vůbec. Její melodie pochází z Deváté symfonie, kterou v roce 1823 složil Ludvík Van Beethoven a pro závěrečnou větu zhudebnil „Ódu na radost“, kterou v roce 1785 napsal Friedrich Schiller. Tato báseň vyjadřuje Schillerovu idealistickou vizi o tom, že *dojde ke sbratření celého lidstva*²⁰, kterou samotný Beethoven sdílel.

V roce 1972 tuto Beethovenovu melodii „Ódy na radost“ přijala Rada Evropy za svou hymnu a v roce 1985 ji hlavy států a předsedové vlád EU přijali za oficiální hymnu Evropské unie. Tato „Óda“ nemá nahrazovat národní hymny jednotlivých členských států, ale má oslavovat hodnoty sdílené jimi všemi, jejich jednotu v rozmanitosti a universálním jazykem hudby vyjadřovat ideály svobody, míru a solidarity, které Evropa představuje.

5.1.3. Den Evropy

9. květen je také někdy nazývaný „Schumanovým dnem“, podle představitele Roberta Schumana, tehdejšího

²⁰ Viz internetové stránky europa.eu, EU v kostce – Symboly EU – „Evropská hymna“

francouzského ministra zahraničních věcí, který v Paříži právě v tento den roku 1950 představil svůj návrh na vytvoření organizované Evropy jako nezbytné podmínky pro udržení mírových vztahů. Tento návrh – „Schumanova deklarace“ je také někdy považován za začátek budování Evropské unie a zahájení procesu evropské integrace.

Evropská unie tedy 9. května nejen uctívá památku tohoto Evropana a jeho Velké ideje, ale myslím, že je to i vhodná příležitost, jak přiblížit Evropskou unii lidem a ještě více sblížovat jednotlivé národy Unie.²¹

5.1.4. Motto EU

Ochranu bohatství kulturní a jazykové rozmanitosti vyjadřuje i **motto EU**: „*In varietate concordia*“ nebo „*united in diversity*“ nebo *chcete-li českou modifikaci*: „**sjednocená v rozmanitosti**“ či „jednotná v mnohosti“.

Toto heslo se začalo používat kolem roku 2000, kdy jej z mnoha návrhů, které zaslali žáci základních škol na internetovou stránku www.devise-europe.org, přijala tehdejší předsedkyně Evropského parlamentu Nicole Fontaine. Poprvé bylo oficiálně zmíněno ve Smlouvě o Ústavě pro Evropu, která byla podepsána v roce 2004, v jejímž článku I-8 se hovoří o symbolech EU. Toto motto má vyjadřovat, že prostřednictvím EU se Evropané sjednotili ve společném úsilí o mír a blahobyt a že množství různých kultur, tradic a jazyků je pro evropský kontinent výraznou výhodou.

²¹ Viz obrazová příloha g)

Avšak originální a jedinečné toto motto není. Jako oficiální heslo bylo roku 2000 přijato Jihoafrickou republikou, je národním heslem Indonésie a Papuy Nové Guiney, a taktéž bychom podobnost našli s jedním z amerických hesel "*E pluribus unum*" - tedy "out of many, one".

Vedle motto EU bych zde ráda zmínila ještě další motto související s Českou republikou a EU. Motto českého předsednictví EU, kterého se Česká republika ujme v lednu 2009, bylo na začátku března tohoto roku přijato členy vlády a zní: "**Evropa bez bariér**"²².

5.1.5. € – EURO – jednotná měna

Jednotnou měnu Evropské unie **EURO** za jistý symbol EU také považují. Euro (symbol €) je měna Evropské hospodářské a měnové unie a po americkém dolaru (USD) druhý nejdůležitější reprezentant ve světovém měnovém systému. Euro je kontrolováno Evropskou centrální bankou ve Frankfurtu nad Mohanem. Je oficiálním platidlem ve 13 z 27 států EU a v šesti dalších zemích mimo EU²³. Euro platí jako kreditní peníze od 1. ledna 1999, o dva roky později, tj. 1. ledna 2002 bylo zavedeno jako hotové peníze a tímto nahradilo dříve platné měny používané v příslušných státech jako platidlo. Základní jednotkou eura je „eurocent“; jedno euro = sto eurocentů.

Design **eurobankovek**²⁴ byl vybrán ze 44 návrhů v konkurzu, který byl pořádán při zasedání Evropského

²² Viz internetové stránky euractiv.cz, ČR v Unii, článek „Vláda schválila motto českého předsednictví EU“.

²³ Čtyři evropské mikrostáty, které jsou v měnové unii s členskými státy EU – Andorra, Monako, San Marino a Vatikán, a Černá Hora a srbská provincie Kosovo.

²⁴ Viz internetový portál wikipedia.cz, „eurobankovky“

měnového institutu. Vítězný návrh, vytvořený Robertem Kalinou z Rakouské národní banky, byl vybrán roku 1996. Existuje 7 různých eurobankovek, každá z nich má rozdílnou nominální hodnotu, barvu, velikost a všechny jsou v tématu různých evropských architektonických slohů. Například šedá pěti-eurobankovka je ve stylu antiky, zelená sto-eurobankovka je renesanční apod. Na lícové straně jsou zobrazena okna nebo brány, na rubové straně mosty, přičemž důraz byl kladen na to, aby příklady architektury nereprezentovaly žádnou skutečnou památku a některou z členských zemí tak neupřednostňovaly. Na všech bankovkách je zobrazen motiv evropské vlajky, iniciály Evropské centrální banky (ECB), název „EURO“, a to v obou abecedách – latinské i řecké, mapa Evropy a podpis prezidenta ECB. Zajímavostí je, že zámořská území jako Azory, Madeira, Kanárské ostrovy jsou na mapě také zobrazeny a naopak členské ostrovní státy Kypr a Malta zobrazeny nejsou. Oba jmenované přistoupily k EU až v roce 2004.

Euromince²⁵ existují v 8 nominálních hodnotách, všechny mají podobnou lícovou stranu s designem od belgického designéra Luca Luyckxe a vyraženou cenou a na všech je zobrazeno 12 hvězd. Umístění Evropy ve světě symbolizují mince 1,2 a 5 centů, členy EU ukazuje vzhled mincí 10, 20 a 50 centů, mince 1 a 2 eura zobrazují Evropu bez hranic. Rubové strany mincí se liší, každý stát eurozóny má svůj vlastní design – v monarchiích je často zobrazován portrét panovníka, země, které monarchiemi nejsou, většinou zobrazují své národní symboly a památky.

²⁵ Tamtéž „euromince“

I tato evropská měna poutá pozornost numizmatiků a sběratelů. Přestože Monako, San Marino ani Vatikán nejsou členskými státy EU, také mají své euromince s vlastním designem zadní strany a právě tyto mince nekončí v oběhu, ale většinou se stávají cennými příspěvky sbírek. Finsko naopak členským státem je, ale mince hodnoty 1 a 2 centů nepoužívá, stále je však razí. Sběrateli jsou proto tyto mince vysoce ceněny a v dobrém stavu mohou mít cenu i tisíckrát větší, než je jejich nominální hodnota.

5.2. Státní symboly členských zemí EU

Státní symboly jsou v různém počtu zmiňovány v ústavách států. Jejich vymezení může být velmi široké, jako např. v čl. 14 odst. 1 Ústavy České republiky²⁶ nebo v čl. 28 Ústavy Polské republiky²⁷ a nebo naopak dosti úzké, jako např. v čl. 4 Ústavy Království Španělska²⁸. Jistě můžeme předpokládat, že vymezením státních symbolů v základních zákonech států zdůrazňují jednotlivé státy jejich význam, nelze z toho ale usuzovat, že pokud ústava hovoří např. pouze o státní vlajce nebo pouze o státních barvách, nemůže být státní znak za státní symbol považován. Obecně můžeme říci, že nejvýznamnější ze symbolů, bývají v ústavách upraveny. Jsou to zejména vlajky, znaky, barvy, hymny, ale i hlavní města, často se také objevují odkazy na detailní zákonnou úpravu státních symbolů.

²⁶ Státními symboly ČR dle cit. čl. jsou: velký a malý státní znak, státní barvy, státní vlajka, vlajka prezidenta republiky, státní pečeť a státní hymna.

²⁷ Cit. čl. 28 polské ústavy vymezuje za státní symboly státní znak, státní barvy a hymnu.

²⁸ Cit. čl. 4 španělské ústavy hovoří pouze o státní vlajce.

Některé státní symboly jednoho státu však ve státě jiném za státní symboly považovat nelze. Jako typický příklad mohu uvést státní náboženství. Ústava Velké Británie či Dánska státní náboženství v základním dokumentu státu zakotvuje, v České republice však náboženství za státní symbol nemůže být považováno, neboť by to bylo v rozporu s čl. 2. odst. 1 Listiny základních práv a svobod.²⁹

Otázka, která právě v souvislosti s náboženstvím vyvstává, je jakým způsobem či zda vůbec má být křesťanství v budoucí Ústavě EU zmiňováno, čl. 2 navrhované Ústavy křesťanství zakotvuje. Státy jako je Polsko nebo Itálie by takové ustanovení jistě schvalovaly, naopak sekulární Francie nebo Česká republika, by jej zřejmě s nadšením nevíaly. Zakotvení takového ustanovení by pak mohlo mít spíše negativní dopad na žádoucí cíle integrace. Vhodnější by tak asi dle mého názoru bylo, přenechat úpravu jednotlivým státům a v budoucí Ústavě EU zakotvit záruky náboženské svobody.

²⁹ Dle cit. čl. 2 Listiny je stát, Česká republika, založena na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.

VI. Symbolika

6.1. Státní svátky a významné dny

Státní svátky a **ostatní svátky** jsou dny pracovního klidu, které si příslušný stát sám určí. V České republice státní svátky oslavují českou státnost a mohou tak, jako významné dny pro stát, plnit funkci státních symbolů, byť nejsou v Ústavě za státní symboly označeny. Například „1.leden“ oslavuje Den obnovy samostatného českého státu, „28.září“ je Dnem České státnosti, „17.listopad“ uctívá Den boje za svobodu a demokracii. Ostatní svátky se vztahují na jiné významné historické události nebo na tradice, některé mají svůj počátek v církevních svátcích. Za všechny můžeme jmenovat „Velikonoční pondělí“ a nebo „Svátek práce“, který připadá na 1. květen.

Významné dny jsou dny pracovními. Je to kupříkladu Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti (27.leden), Mezinárodní den žen (8.březen) nebo Den vzdělanosti (7.duben) a další, které vymezuje **zákon č. 245/2000 Sb. o státních svátcích, ostatních svátcích, o významných dnech a dnech pracovního klidu.**

Pokud jde o konkrétní výčet jednotlivých dnů, které výše uvedený zákon uvádí, označení některých z nich vyvolává sporné diskuse. Asi nejčastěji debatovaným je nejnověji přijatý státní svátek 28. září, označený jako Den české státnosti. Přestože osobnost knížete Václava a jeho tradice má tisíciletou

historii, neplní v tomto případě funkci onoho národního patrona a spojení osoby sv. Václava s českou státností se tak dostává do rozporu s Preambulí Ústavy ČR, kde se naopak státnost spojuje až s obdobím zemí Koruny české.³⁰ Tradice na Moravě a Slezsku rovněž nebyly vždy spojovány se sv. Václavem, ale také s Velkou Moravou a sv. Cyrilem a Metodějem³¹

Obdobně ne zcela pochopitelné se může zdát zařazení 1.ledna mezi státní svátky jako „Dne obnovy samostatného českého státu“ a zároveň mezi ostatní svátky jako „Nového roku“. Za den obnovy totiž sama považuji 28.říjen, a to v souladu s prohlášením v Preambuli Ústavy ČR o kontinuitě s československou republikou. 1.leden mám v této souvislosti spojen spíše s rozpadem ČSFR v roce 1993, ale možná ještě více právě s příchodem Nového roku a jeho oslavami. Pokud měl Den obnovy samostatného českého státu zánik československé federace zastínit, bylo by, dle mého názoru, zřejmě lepší označit 1.leden např. za Den přijetí Ústavy ČR.

6.2. Státní vyznamenání

Charakter státního symbolu dodává vyznamenáním, z mého pohledu, zejména to, že jsou udělovány či propůjčovány hlavou státu. *„Propůjčením nebo udělením státních vyznamenání České republiky jednotlivcům oceňuje stát jejich vynikající občanské zásluhy o budování svobodné demokratické společnosti, výsledky práce, úsilí o obranu vlasti, hrdinské a jiné*

³⁰ V. Pavlíček a kol.: Ústavní právo a státověda, II. díl, Linde, Praha, 2001, s. 172

³¹ R. Suchánek: Vývoj svátkového práva od vzniku ČSR po současnost in: Státnost česká a československá – tradice a kontinuita, AUC Iuridica, 1999.

výjimečné činy", tak stanoví ustanovení § 1, odst. 1 **zákona č. 157/1994 Sb. o státních vyznamenáních** a tím vyjadřuje jejich význam a stát tak sám zdůrazňuje hodnoty, které uznává.

Tento zákon uvádí dvě formy vyznamenání, jejichž rozdíl můžeme spatřovat především v jejich významnosti. Vyznamenáními jsou řády a medaile. **Řády** se českým občanům propůjčují, jsou to vyšší formy vyznamenání a po smrti vyznamenané osoby se insignie řádu vrací Kanceláři prezidenta republiky. Je-li řádem vyznamenána osoba, která českým občanem není, je jí řád udělen a po její smrti zůstává v držení pozůstalých. **Medaile** jsou nižší formou vyznamenání a udělují se.

Řády jsou: **Řád bílého Iva**,³² jehož stanovy, které jsou přílohou zákona, určují osoby, kterým může být toto vyznamenání za zvláště vynikající zásluhy o stát propůjčeno/uděleno, a popisují řád samotný.³³ **Řád T.G.M.**³⁴ může být propůjčen/udělen osobám, které se vynikajícím způsobem zasloužily o rozvoj demokracie, humanity a lidských práv.³⁵

Medaile Za hrdinství a Medaile Za zásluhy³⁶ jsou těmi nižšími formami vyznamenání a též jejich stanovy určují podmínky, za kterých mohou být tyto medaile uděleny.

Zákonem o státních vyznamenáních jsou určeny i tzv. „řádové dny“, které připadají na 1. leden a 28. říjen. Jsou to tedy

³² Viz obrazová příloha i)

³³ Tento řád má 5 tříd s nejvyšší 1. třídou, která však může být udělena pouze hlavám států. Dále rozlišuje skupinu vojenskou a občanskou. Seznam vyznamenaných osobností můžeme nalézt na internetových stránkách hrad.cz

³⁴ Viz obrazová příloha i)

³⁵ Seznam vyznamenaných tamtéž

³⁶ Viz obrazová příloha j)

dny, kdy prezident republiky vyznamenání propůjčuje či uděluje. Pokud k tomu nezmocní jiný orgán, má toto právo výhradně on.

Na vážnosti státních symbolů přidává i trestní zákon, podle jehož ustanovení § 46 lze uložit za určité trestné činy mimo jiné i trest ztráty čestných titulů a vyznamenání.

6.3. Korunovační klenoty

Tradičním symbolem, který není zakotven v Ústavě ČR, ale jeho místo mezi symboly státu je nepopíratelné, jsou **české korunovační klenoty**³⁷. Do dnešních dob jsou při velmi výjimečných příležitostech, jako např. významné výročí nebo volba prezidenta republiky, zpřístupněny k prohlídce. Je to národní poklad nevyčísitelné historické hodnoty. Mezi tyto unikátní poklady, které po staletí reprezentují nejvyšší státní moc v Čechách, patří svatováclavská koruna, královské žezlo, královské jablko, korunovační roucho českých králů, zlatý ostatkový kříž a svatováclavský meč.³⁸

Svatováclavská koruna je jejich nejvýznamnější součástí. Byla vytvořena pro slavnostní korunovaci krále Karla IV. v roce 1346 a je zasvěcena svatému Václavovi, váží 2,358 kg a obsahuje 96 drahokamů, mimo jiné také jedny z největších safírů na světě. Dále korunu zdobí 20 perel. Je vytvořena z 21–22 karátového zlata. Na vrcholu koruny je kříž, v němž je prý uložen trn z Kristovy trnové koruny. Prvním králem, který byl korunován touto korunou, byl v roce 1347

³⁷ Viz obrazová příloha k)

³⁸ Viz internetové stránky czech.cz

Karel IV. Svatováclavská koruna je penězi nevyčísitelný klenot, který je dnes spolu s jablkem, žezlem a ostatními částmi korunovačních klenot, uložen v chrámu sv. Víta.³⁹

Pro přístup ke korunovačním klenotům je zapotřebí sedmi klíčů, které mají vždy nejvyšší představitelé státu: prezident republiky, předseda vlády ČR, arcibiskup pražský, předseda Senátu ČR, předseda Poslanecké sněmovny ČR, probošt metropolitní kapituly u Sv. Víta a sedmý klíč má v držení primátor hlavního města Prahy.

6.4. Hlavní město

Hlavní město bychom také mezi státní symboly mohli a myslím, že i měli zařadit. Spojitost hlavního města se státní symbolikou by se dala dovozovat i z toho, že čl. 13 Ústavy ČR, který pojem hlavního města zakotvuje, článek upravující státní symboly předchází. Současná právní úprava vymezuje postavení hlavního města, zejména pokud jde o správu, **zákonem č. 131/2000 Sb. o hlavním městě Praze**. Tento zákon je ucelenou samostatnou právní úpravou pro Prahu jako obec i vyšší územní samosprávnou jednotku.

Praha, jako hlavní město České republiky, je zcela nepochybně i mnohasetletým symbolem české státnosti. Označení „*Praga caput regni = Praha hlava království*“, je toho ostatně důkazem. A našli bychom i mnoho dalších „alias“, kterými se Praha pyšní. „*Praha srdce Evropy*“ – k Baltskému moři je to cca 600 km, k moři Jaderskému kilometrů cca 700 a

³⁹ Viz internetový portál wikipedia.cz

stejně tak i k moři Severnímu. „*Praha stověžatá*“ je označením z 19. století, kdy jeden italský matematik věže počítal a došel k číslu 103, v dnešní době bychom jich napočítali asi tisíc, a to nepočítaje malé věžičky měšťanských domů. V dobách krále Karla IV. se Praha honosila přídomek „*zlatá*“, věže Pražského hradu byly pozlaceny. Také jste mohli vidět či slyšet i přívziska jako „*Praha – perla měst*“ nebo „*Koruna světa*“, „*Řím severu*“, „*Kamenný sen*“ nebo „*Praga mater urbitum – matka měst*“ a další a další.⁴⁰

Hlavní město bývá většinou, tak jak je tomu u nás, zakotveno v Ústavách evropských zemí, a to mezi základními ustanoveními. Symbolický význam bychom mohli spatřovat i v tom, že hlavní město bývá zpravidla i městem sídelním, většinou tedy i hlava státu a nejvyšší státní orgány mají svá sídla v hlavních městech. Stejně tak i diplomatické mise cizích států bychom našli zpravidla právě zde, čímž tyto státy uznávají svrchovanost státu hostitelského. Toto pravidlo není nikde zakotveno, jde spíše o tradici, a i z tohoto pravidla bychom našli výjimky. Například Ústavní soud ČR nebo Úřad Veřejného ochránce práv mají svá sídla v Brně. Hlavní město je tedy jediné, ale sídelní mohou být dvě nebo i více.

Hlavní město plní také funkci reprezentační. V mezinárodních vztazích se často namísto názvu státu používá hovorově názvu hlavního města.

Hlavní města bývají převážně centra politického, hospodářského a ekonomického dění v zemi, důležitými dopravními uzly, jsou to ale i centra zábavy všeho druhu a

⁴⁰ Blíže viz internetové stránky: filiweb.ic.cz/praha

cestovního ruchu, a co do počtu obyvatel, bývají i města největšími.⁴¹ Evropská hlavní města získala většinou svůj status již ve středověku či dříve, např. Atény, Řím, Londýn a mnoho dalších. V Africe a Americe vzešla hlavní města většinou z bývalých koloniálních správních středisek, ale některá hlavní města ve světě vznikla uměle a byla přímo pro tento účel nově zbudována – např. Washington (USA), Brasilia (Brazílie), Abuja (Nigérie) apod.⁴²

6.5. Bankovky, známky, významné stavby a budovy

Bankovky, známky, významné stavby a budovy jsou další z mnoha atributů, které stát jako státní symbol charakterizují, přesto, že za státní symboly výslovně stanoveny nejsou.

První ze jmenovaných papírové peníze neboli **bankovky** za jakýsi symbol státu dle mého názoru můžeme také považovat. Ponecháme-li stranou jejich funkci jako prostředku směny a uchovatele hodnot, můžeme se na ně podívat z pohledu funkce identifikační. Právo razit mince měl v historických dobách pouze král. Dnes mají toto právo mít svou měnu, také jen státy, které emisi bankovek i mincí svěřují svým centrálním bankám a ty ji důsledně řídí. To svědčí o ekonomické samostatnosti a suverénnosti států vůči státům ostatním. Státy vyjadřují důležitost a významnost bankovek především jejich grafickým ztvárněním. Vyobrazují na jejich různých nominálních hodnotách

⁴¹ I z tohoto pravidla bychom našli výjimku – například v Nizozemsku je největším městem Rotterdam, hlavním městem je však Amsterdam, jehož další výjimečností je, že není městem sídelním, tím je v Nizozemsku Haag. – blíže viz V. Pavlíček a kol.: Ústavní právo a státověda, II. díl, Ústavní právo ČR, Linde, Praha, 2001, s. 174

⁴² Blíže viz internetový portál wikipedia.cz, odkaz „hlavní město“

různé významné osobnosti jako panovníky své země, spisovatele, národní myslitele apod., ale také budovy a stavby a znaky, které jsou pro jejich zemi typické a symbolizují je, a identifikují tak svou zemi další odlišností. Upevňují svou pozici ve smyslu mezinárodním a vyjadřují tak svou totožnost.

Důležitost a významnost bankovek a peněz vůbec je státy zdůrazňována i tak, že jsou vyslovovány zákazy k jejich pozměňování a padělání a hrozí tvrdé sankce za jejich porušování.

Obdobně je tomu u **známek**. I ty reprezentují a identifikují zemi, která je vydává, a domnívám se, že do výčtu těchto „ostatních státních symbolů“ také patří. Jejich původní určení, tedy dokládat předplacení poštovní služby, bylo časem překročeno a velký význam začala získávat i jejich estetická hodnota. Bývají na nich vyobrazeny hlavy států – prezidenti i panovníci monarchií, významné národní osobnosti, listy národních stromů, květiny, které jsou pro danou zemi specifické, známé siluety a panorama budov a staveb a další symboly s daným státem nerozlučně spjaté. Jsou též prostředkem k připomínce zvláštních příležitostí, např. při důležitých a významných státních výročích, jsou vydávány speciální limitované edice známek, které, často i nepoužité, končí ve sbírkách vášnivých filatelistů či ve sbírkách museí. Některé z nich mohou mít skutečně až astronomickou cenu.

Na tomto místě je nutné zmínit i **významné budovy a stavby**, představující nedílnou součást států. Mezi takovéto

české symboly řadíme Hradčany. Stěžejní je v tomto pohledu jejich tisíciletá historie a tradice jako panovnického sídla, které bylo mocenským centrem českého státu již za přemyslovských knížat. Hradní komplex Hradčan patří mezi nejznámější hrady Evropy, Guinnessovou knihou rekordů je dokonce označen za největší hradní komplex světa, a i proto jejich siluetu můžeme najít téměř na každém suvenýru či pohlednici. Tyto stavby a budovy často nahrazují označení jednotlivých států a stávají se tak jejich ikonami. Z notoricky známých můžeme jmenovat kupříkladu francouzskou Eiffelovu věž, britský Big Ben, římské Colosseum, španělskou Sagradu Familiu, egyptské pyramidy a další a další.

6.6. Symbolika – symbol, značka, piktogram, logo

Symbolika nás denně obklopuje, je jakousi obrazovou řečí, kterou se mohou domluvit všichni lidé na celém světě a můžeme se s ní setkat v nejrůznějších odvětvích lidské činnosti.

Symboly obecně označují znamení, která se sama vysvětlují, a lze je dle různých kritérií rozlišovat. Tzv. signály jsou součástí označovaného (kouř – oheň), konvenční znamení určují vztah mezi znamením samotným a označovaným, musí být tedy naučen – dopravní značka, číslice slovo apod. Se symboly se setkáváme v náboženstvích, kde tvoří základní prvky náboženské identifikace, mluvy a jednání – *kolo* vyjadřuje symbol věčného návratu, *prázdný hrob* vzkříšení, *cesta* bývá vyjádřením životního putování a směřování.

Vlastní symboliku má i oblast sportovní – zlatá medaile jako symbol vítězství, stříbro a bronz pro umístění druhého a třetího.

Rozličné symboly mají i ideologie, například hákový kříž pro nacismus, srp a kladivo pro komunismus, zelená barva je symbolem pro islámské skupiny a ekologické aktivisty.

Speciální variantou symbolů jsou **značky**, které se od sebe odlišují zejména svými přívlastky. Existují značky *registrační*, které se používají jako písmeno-číselné označení motorových vozidel registrovaných v určitém státě. Ke svému odlišení používají kromě písmen a čísel také různé barvy podkladů. Můžeme tak již pouhým pohledem rozeznat vozy diplomatických úředníků, testovací a historická vozidla, vozidla užitková atd. *Dopravní* jsou možná mezi značkami těmi nejdůležitějšími, upozorňují účastníky silničního provozu na nebezpečná místa, ukládají zákazy, příkazy nebo omezení. Značky *turistické* zase slouží turistům a jejich účelem je poskytnout informace o směru cesty a vzdálenosti. Najdeme značky pro turistiku pěší, cykloturistiku, pro lyžaře, městské informační systémy, existují i značky topografické v turistických mapách, které informují o zajímavých místech daného regionu apod. Nutno říci, že význam některých značek může být i zavádějící, ale snaha o jednotnost systému značek a jejich výkladu je zřejmá.

Mezi nejjednodušší symboly řadíme **piktogramy**. Jsou to stylizované srozumitelné obrázky, které na první pohled něco sdělují. Nakreslíte-li „srdce“, každý hned pozná, že jde o znak

lásky, pokud jej propíchnete šípem, ostatní poznají, že autor kresby sděluje „jsem zamilován“. Piktogramy jsou velmi prostým druhem domluvy mezi lidmi různých národností a stávají se tak mezinárodním jazykem.

Posledním druhem tohoto typu symbolu, o kterém bych se ještě ráda krátce zmínila, je **logo**, což je písmová nebo slovní značka, graficky znázorněný název společnosti, firmy, výrobku. Obvykle je použit charakteristický typ písma, často výtvarně upravený, který právě svou specifičností pomáhá identifikovat původce a tvoří povědomí o značce.

Ale nejen společnosti a výrobky mají svá loga, v dnešní době jsou loga vytvářena i pro místa a města. Počátkem roku 2002 se naše hlavní město rozhodlo vytvořit jednotný městský styl a vyhlásilo soutěž, v níž měli autoři navrhnout logo města Prahy.⁴³ Z celkově 22 přihlášených návrhů byl komisí jednomyslně vybrán návrh Aleše Najbrta, který tak dostal zakázku na vytvoření grafického manuálu jednotného městského vizuálního stylu.⁴⁴ Dle mého názoru je to logo velmi podařené a s ohledem na to, že se magistrát hlavního města jednotný styl snaží dodržovat, plní svou funkci společně s vlajkou a znakem Prahy⁴⁵ velmi dobře.

⁴³ Viz obrazová příloha m)

⁴⁴ Viz internetové stránky prahainfo.cz

⁴⁵ Viz obrazová příloha n)

VII. Závěr

Pokud jde o současnou platnou právní úpravu týkající se státních symbolů, lze konstatovat, že je vcelku komplexní. V minulosti obvykle zakotvené státní symboly jsou i nadále upravovány Ústavou ČR a prováděcími zákony – zákonem č. 3/1993 Sb. o státních symbolech ČR a zákonem č. 352/2001 Sb. o užívání státních symbolů ČR. Ostatní symboly v této práci zmiňované tedy není nutné mezi ně zařazovat a jejich dosavadní právní úprava je dle mého názoru dostatečná.

Z mého pohledu by za jedinou zákonnou mezeru mohla být považována absence právní úpravy, která by vymezovala podrobnější pravidla pro komerční využívání státních symbolů.

Státní symboly mají vytvářet pouto mezi občany a samotným státem. V dnešní době však sama pociťuji, že státními svátky lidé neuctívají vzpomínky, kterým jsou dané svátky věnovány, ale přijímají je bohužel většinou jako další dny volna, kdy mohou svůj volný čas věnovat vlastním aktivitám. Vlastenectví se v tomto směru jaksi vytrácí a ztrácí svou někdejší sílu.

Spontánně jsou dnes většinou státní symboly užívány při příležitostech, které se státoprávními otázkami nemají již mnoho společného. Jde zejména o úspěšná sportovní utkání, kdy prožitek daného úspěchu je hmatatelný a identifikace se státem snazší, oproti oslavě státního svátku, který připomíná událost dávno minulou.

Je ale možné, že národní uvědomění a „češství“ v budoucnu opět posílí a státní symboly budou plnit svou funkci jako projevy státnosti více i při jiných příležitostech než jen při těch sportovních.

Seznam použité literatury a ostatní zdroje

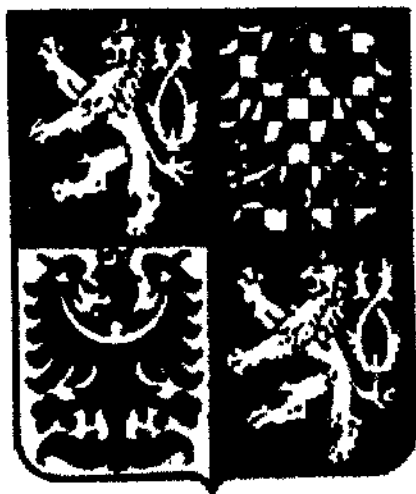
Literatura:

- A. Brožek: **Lexikon vlajek a znaků zemí světa**, Kartografie, Praha, 1998
- M. Buben: **Encyklopedie heraldiky**, Libri, Praha, 1999
- F. Čáda: **Znaky, Slovník veřejného práva československého**, sv. V., Brno, 1948
- F. Čáda: **Vlajky**, tamtéž
- D. Hendrych, C. Svoboda a kol.: **Ústava České republiky**, komentář, C.H. Beck, Praha 1997
- V. Klokočka: **Ústavní systémy evropských států**, Linde, Praha, 2. vydání, 2006
- V. Klokočka, E. Wagnerová: **Ústavy států Evropské unie I., II.** Linde Praha, 2004 a 2005
- L. Mucha, S. Valášek: **Vlajky a znaky zemí světa**, Kartografie, Praha, 1978
- V. Pavlíček a kol.: **Ústavní právo a státověda I., Obecná státověda**, Linde, Praha, 1998
- V. Pavlíček, J. Hřebejk: **Ústava a ústavní řád České republiky**, komentář, I. díl, Ústavní systém, Linde, Praha, 2. vydání, 1998
- R. Suchánek: **Vývoj svátkového práva od vzniku ČSR po současnost**, AUC – Iuridica, č. 1–2, 1999
- Z. Svoboda: **Česká státní a vojenská symbolika**, Ministerstvo obrany, Praha, 1996
- **Zákon č. 3/1993 o státních symbolech České republiky**
- **Zákon č. 352/2001 o užívání státních symbolů ČR**

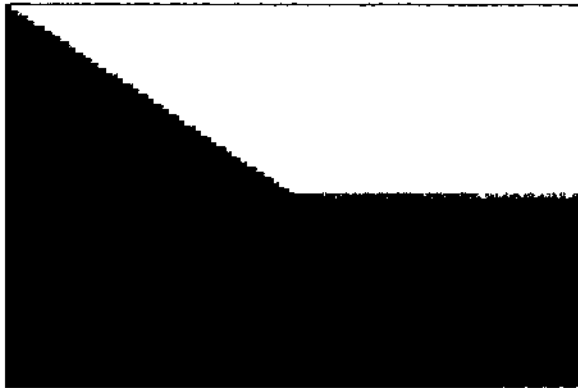
Ostatní zdroje:

- webové stránky
 - hrad.cz
 - ceskavlajka.blog.cz
 - euroskop.cz
 - europa.eu
 - finance.cz/evropska-unie
 - vlajky.cz
 - czech.cz
 - mvcr.cz
 - euractiv.cz
 - prahainfo.cz
 - filiweb.ic.cz/praha
- webový portál **Wikipedie – otevřená encyklopedie**
- **TV NOVA – televizní týdeník „Víkend“** – reportáž Šárky Konířové „O státních hymnách“

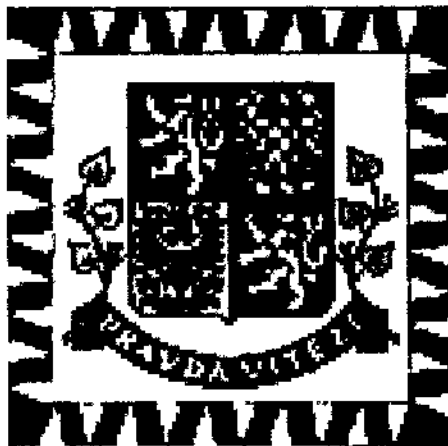
Přílohy

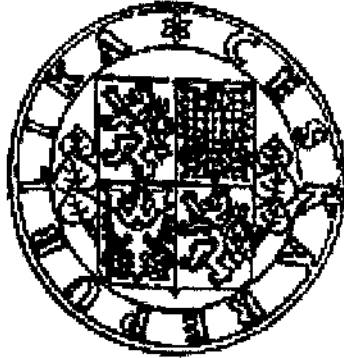
a) **státní znaky České republiky – velký a malý**

b) Státní vlajka České republiky

c) Prezidentská standarta

d) Státní pečeť České republiky

Andante con moto. M. M. ♩ = 88.

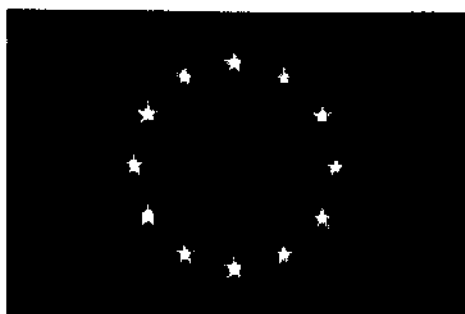
1. *Došly hučí po lučinách borů bílých po skalinách, všude máj.*
2. *Porazí zvěsti Bohumilům dítě outlé v těle cílím, mysl*

1. *stoví se jara vltav zmlsok rýj, to na pohled! a to ješ tá vřsna!*
2. *ja = snou, zřina zcor, a tu si. he vřdoru smar to je Cechů slavně*

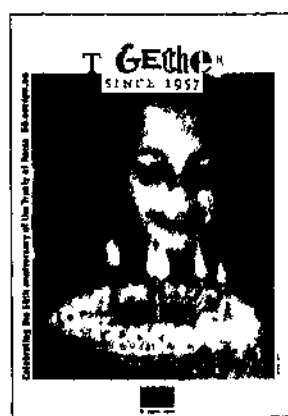
1. *vomě samé Cechy domoo máj! Jare Cechy domoo máj!*
2. *přmí, mesi Cechy domoo máj! mesi Cechy domoo máj!*

V Praze, dne 1^{ho} srpna 1860
J. Strauß

e) Text a notový záznam státní hymny České republiky

f) Vlajka EU

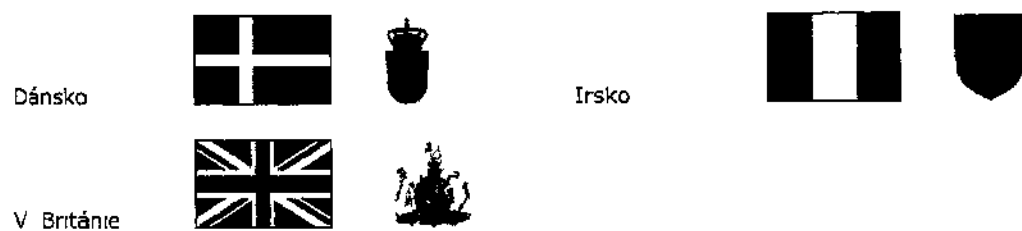
g) Plakáty ke Dni Evropy 2004, 2005, 2006, 2007

h) Státní vlajky a znaky členských států EU

1958 – Zakládající státy:

1973 – První rozšíření (**Grónsko vystoupilo 1985)

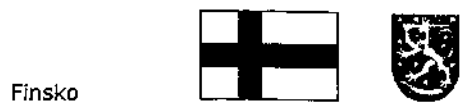
1981 – Druhé rozšíření „Jižní“

1986 – Třetí rozšíření „Jižní“

1995 – Čtvrté rozšíření „Severní“

2004 – Páté rozšíření „Východní“

2007 – Šesté rozšíření „Druhé východní“

i) **Řád bílého Iva, Řád T.G.M.**

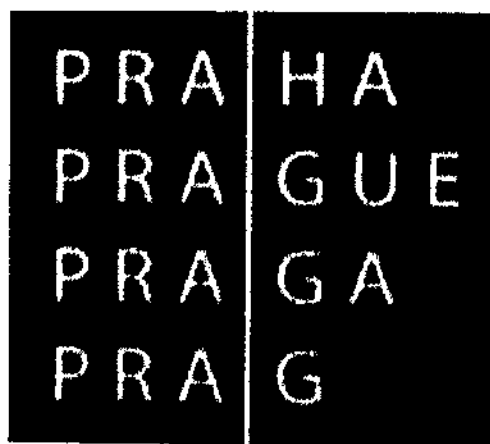
j) **Medaile Za hrdinství, Medaile Za zásluhy**

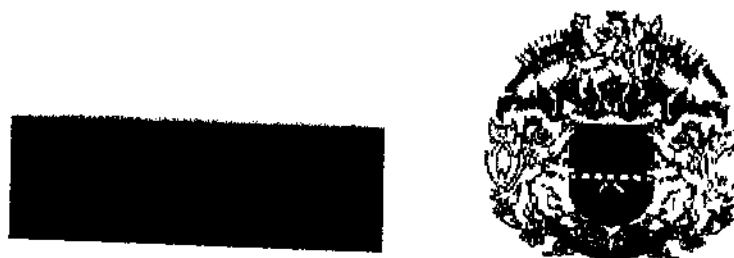
k) **Korunovační klenoty**

l) Logo České republiky

m) Logo hlavního města Prahy

n) Vlajka a znak Prahy